

*Др Душица Д. Миладиновић Ситефановић, ванредни професор
Универзитета у Нишу
Правни факултет у Нишу
dusica@prafak.ni.ac.rs*

КРИВИЧНО ДЕЛО ПРИНУДНОГ ЗАКЉУЧЕЊА БРАКА У ПРАВУ СРБИЈЕ – ИЗМЕЂУ ПРАВНЕ ТРАДИЦИЈЕ И НОВИХ ПРАВНИХ ИЗАЗОВА –*

Сажетак: *Право да се слободно одлучује о закључењу и раскидању брака, сада већ традиционално, представља део корпуса људских и грађанских права, гарантованих како на међународном тако и на националном нивоу. Ипак слободно изражене воље у овом контексту, проузрокован применом принуде, у праву Републике Србије има двоструки значај, пошто се у сфери грађанског права примењује као један од основа за рашљивост брака, док се у кривичном праву квалификује као посебно кривично дело – принудно закључење брака. Инкриминација принудног закључења брака није постојала у иницијалном тексту важећег Кривичног законика, уведна је новелама из 2016. године због потребе усаглашавања домаћег законодавства са Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција), коју је наша земља потписала и ратификовала и тиме преузела обавезу да прилагоди и унапреди систем заштите жртва насиља. Ауторка у овом раду настоји да сагледа кривичноправну заштиту од принудног закључења брака у њеној историјској вертикали, анализирајући раније кривичноправне одговоре на ову појаву, кривички сагледавајући квалитетивне позитивне права, али и бавећи се могућим правцима даљег развоја.*

Кључне речи: *принудно закључење брака, кривично законодавство Србије.*

---

* Рад је презентован на Међународној научној конференцији „Правна традиција и нови правни изазови”, одржаној 03. и 04.10.2019. године на Правном факултету Универзитета у Новом Саду. Рад је настао као резултат финансирања од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја РС, према уговору евиденциони број 451-03-68/2020-14/200120.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Принудно закључење брака, уопштено посматрано, представља склапање брака противно вољи једне или обеју страна, до којег је дошло услед примене принуде. У питању је специфичан облик нарушавања слободe одлучивања о закључењу брака, која је у новије доба препозната најпре у Универзалној декларацији о људским правима из 1948. године,¹ а потом и потврђена у многобројним касније донетим изворима, од којих су најзначајнији: Конвенција УН о престанку на брак, минималним годинама за закључење брака и регистрацији брака,² Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима,³ Међународни пакт о грађанским и политичким правима,⁴ Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена.⁵ У овом контексту посебно место заузима Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција), због тога што налаже потписницама, као „последњу линију одбране“, инкриминисање принудног закључења брака.⁶

У позитивном праву Републике Србије принудно закључење брака, посматрано са аспекта грађанског права, представља један од основа за рушљивост брака,⁷ док је у кривичном праву посебно (истоимено) кривично дело,⁸ уведено 2016. године у процесу усаглашавања са Истанбулском конвенцијом. Поменута инкриминација је изазвала пажњу и створила потребу да се она сагледа у широј перспективи, пратећи три међусобно повезане развојне линије – историјску, која би требало да пружи одговор на питање да ли су и раније постојали механизми кривичноправне заштите од принудног закључења брака и како су они изгледали; садашњу, са преиспитивањем капацитета позитивног права; и будућу, као предикцију могућих интервенција *de lege ferenda*.

¹ Чл. 16 ст. 2 Конвенције, https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf, приступ 14.08.2019. године.

² Чл. 1 ст. 1 Конвенције, 176А (XVII) од 7. новембра 1962. године, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/convention.pdf>, приступ 14.08.2019. године.

³ Чл. 10 ст. 1 Закона о ратификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 7/71.

⁴ Чл. 23 ст. 3 Закона о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 7/71.

⁵ Чл. 16 ст. 1 Закона о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 11/81.

⁶ Чл. 37 Закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/13.

⁷ Чл. 38 Породичног закона, *Службени гласник РС*, бр. 18/05, 72/11 – др. закон, 6/15.

⁸ Чл. 187а Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05-испр., 107/05-испр., 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.

2. ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА У ПРАВУ СРЕДЊЕВЕКОВНЕ СРБИЈЕ

О праву које се примењивало у периоду раног средњег века у Србији нема довољно података, може се само претпоставити да су примењивана обичајна правила, као и да је преовладала приватна реакција, која је са јачањем државе у све већој мери морала уступати место јавној.⁹ То значи да је и брак био подвргнут регулама обичајног права које, чини се, није увек инсистирало на слободном избору брачног партнера, о чему сведочи чињеница да се код свих Словена, поред неформалног договора и фактичког преласка у младожењину кућу, брак могао закључити и отмицом девојке (тзв. умичка или умиканије).¹⁰ Међутим, не треба заборавити да отимање девојака као своју позадину може имати две потпуно различите ситуације – када девојка пристаје на отмицу, тј. фингира је заједно са отмичарима, јер је то једини начин да ступи у брак са младићем којег њена породица не прихвата, односно када нема пристанка девојке, па је младић са којим не дели романтична осећања на овакав начин ставља пред свршен чин.

Од доба Стефана Немање има више сачуваних правних извора који сведоче о јаким византијском утицају, вршеном кроз рецепцију – превођење и прераду византијских световних закона, који су „*црквеним њуштем ушли у Србију, као сасијавни део хришћанске вере и њених канона*“.¹¹ Примање хришћанства довело је до промене става о поменутој традиционалној пракси, те и у црквеним и у световним правилима средњевековне Србије отмица жена ради заснивања брака постаје предмет осуде и кажњавања. Како је брак у хришћанству једна од светих тајни, то он више није могао бити препуштен паганским обичајима већ је, по угледу на византијско право, званично прешао у надлежност цркве. Такође, хришћанска доктрина сагласност супружника сматра неопходним условом за закључење брака,¹² мада је јасно да се ово, не само у периоду средњег века већ и много касније, сводило на пуку формалност. У стварности су и девојке и младићи били ограничени по питању избора свог партнера, због тога што је обично брак склапан између припадника истог слоја, што се феудални господар могао мешати у брачне односе зависних сељака, али и због родитељске власти и обавезе поштовања родитељских одлука.¹³

⁹ Теодор Тарановски, *Историја српског права у немањинској држави*, Београд, 2002, 263.

¹⁰ Срђан Шаркић, *Средњевековно српско право*, Нови Сад, 1996, 89 и Драган Николић, *Древно руско словенско право*, Београд, 2000, 235.

¹¹ Стојан Новаковић, *Законик Стефана Душана цара српског*, Београд, 2004, XV.

¹² Никодим Милаш, *Правила православне цркве с њумачењима*, Београд-Шибеник, 2004, 388.

¹³ Александра Фостиков, *Жена – између врлине и зреха*, зборник Приватни живот у српским земљама средњег века (прир. Смиља Марјановић-Душанић, Даница Поповић), Београд, 2004, 337. и 341.

Промена става према отмици одвијала се у две фазе, како је она најпре кажњавана само духовним казнама, да би потом, уз њих, биле предвиђене и световне. Већ у Номоканону она постаје кривично дело (гл. 39 тит. 40).¹⁴ У основном облику ово дело је могло да учини било које лице, а пасивни субјект је била искључиво жена, при чему је посебно истакнуто да нема разлике између жена племенитог рода, слободних жена или робинја, као и да дело постоји и у случају отимања сопствене веренице. Пристанак женске особе, по изричитој одредби Номоканона, није утицао ни на постојање дела ни на кажњавање. Учиниоци основног облика отмице кажњавани су одсецањем руке, док су за њихове помагаче и подстрекаче кумулативно биле предвиђене казна батинања, шишање и прогонство. Тежи облик настајао је уколико су отмичари користили оружје, за шта је била прописана смртна казна за учиниоца, док су саучесници трпели батинање, принудно шишање и одсецање носа.

Душанов законик, као најзначајнији извор српског средњовековног права, није садржао инкриминацију принудног закључења брака.¹⁵ Међутим, не треба заборавити да је он у свим старијим преписима чинио део јединственог кодекса, у чији је састав улазила прерађена Синтагма јеромонаха Матије Властара из 1335. године и Законик Јустинијанов. У Синтагми постоји читав глава посвећена управо отмици (А-13).¹⁶ Скраћена Синтагма не преноси овај део у потпуности, како су у њој изостале црквене казне, а искључене су и одредбе из тзв. Закона царских које се односе на посебне случајеве отмице.¹⁷ Инкриминисањем овог понашања заштићене су жене, девојке и удовице, без обзира на друштвени слој којем припадају („*благородна, раба или слободна*“). Као и у претходно поменутом извору, и овде се понавља да дело постоји када се отима сопствена вереница; и даље се разлика прави по начину извршења на отмицу са или без оружја; у домену казнене политике, такође, постоји континуитет, као и у односу на правни значај пристанка повређеног. Међутим, овде срећемо и ново правило за случај када је роб био међу саучесницима, по којем је он кажњаван смртном казном спаљивањем („*одњем да се сажеже*“). Поред тога, пажњу привлачи и забрана измирења између отмичара и породице отете. Родитељима који би се о забрану оглушили претила је тамница, а њихов пристанак на брак са отмичарем повлачио је и губитак имања, док се, у супротном, имање отмичара пленило у корист отете. Ово

¹⁴ Видети текст у *Законоправило или Номоканон Светиога Саве: Иловички ѡрејис из 1262. године* (приредио и прилоге написао М. М. Петровић), Горњи Милановац, 1991.

¹⁵ Коришћен превод из С. Новаковић (2004), 151. и надаље.

¹⁶ Коришћен текст из *Синѡаѡма Маѡије Власѡара, Извори срѡског ѡрава* (превод Т. Суботин-Голубовић), Београд, 2013. и Стојан Новаковић, *Маѡије Власѡара Синѡаѡмаѡ*, Београд, 1907, 104 и надаље.

¹⁷ С. Новаковић (1907), 106.

је прилично необично решење, нарочито ако се узме у обзир да је код силовања било могуће помирење између силоватеља и родитеља силоване, који су могли да дају пристанак на брак.¹⁸ Чини се да је отмица сматрана понашањем високог степена опасности, јер и у неким другим аспектима постоје изузеци у вези да овим делом. Тако су отмичари могли бити ухваћени и затворени на Ускрс, а ако би се десило да су отели девицу уз то им је било ускраћено и право азила.¹⁹ Са друге стране, роб који би известио о отмици, добијао би слободу.²⁰

Отмица жена била је регулисана и у Законику Јустинијановом. Занимљиво је да се овде ради о тексту који је, уз извесне модификације, преузет из *Скраћене Синтагме* (део под називом Царски суд). Измене су извршене у три правца – прво, део одредаба је избрисан, тако да овде нема правила о забрани помирења са отмичарем, о спаљивању роба-саучесника, и о дозволи хапшења на Ускрс.²¹ Друго, нека су правила измењена, на пример уместо обећавања слободе робу који пријави отмицу, уведено је правило о ослобођењу од гоњења сваког лица које о томе извести власти. Трећи тип интервенције је додавање нових одредаба, те се у Законику Јустинијанаовом изједначавају са отмичарима они који су из нападнутог дома издали девицу или удовицу.²²

Не може остати непримећено да је отмица била веома специфично дело, које је одолело успостављању сталешких разлика, које су присутне код већине осталих кривичних дела. Одговор на питање због чега се одустало од уобичајних правила вероватно није потреба за појачаном кривичноправном заштитом жене, јер би се онда та интенција могла видети и код неких других дела, што није случај, већ у настојању да се ојача ауторитет црквених власти којима је у надлежност дато овлашћење да закључују брак. Прекид са обичајном праксом закључивања брака простим пристанком, преласком у младожењину кућу, као и отмицом жене, диктирао је увођење описаних атипичних правила. Не треба заборавити ни то да у патријархалним друштвима жена нема аутономију и да је везана за друштвени и правни статус мушкарца, па се сурове казне за отмицу могу протумачити и њеним потчињеним положајем, тежњом да се она, не као добро по себи, већ као добро мушкарца сачува од различитих атака.

Душанов кодекс је несумњиво важио неко време и после његове владавине, вероватно све до пада деспотовине. Како се целокупна територија

---

¹⁸ Александар Соловјев, *Историја словенских њрава & Законодавство Сѣфана Душана цара Срба и Грка*, Београд, 1998, 486.

¹⁹ С. Новаковић (1907), 227-228, А. Соловјев (1998), 486.

²⁰ А. Соловјев (1998), 486.

²¹ Биљана Марковић: *Кривично дело отмице девојака и жена у законодавству цара Сѣфана Душана*, Историјски часопис, књ. LVI/2008, 253-254.

²² Б. Марковић, 254.

српске државе нашла од 1459. године под османлијском влашћу, на нашим просторима долази до примене шеријатског права.²³ Од турских извора, у овом контексту, требало би поменути Сулејманову канун-наму, у којој је постојало кривично дело отмице девојке, за које је, као и за улажење у туђу кућу са намером да се одведе туђа жена или девојка, била прописана казна одсецања руке.²⁴ Поред одговорности отмичара, била је предвиђена и одговорност свештеника, уколико би венчао силом отету девојку или жену, за којег је речено да му „*обрију браду и добро га измлаше*“.²⁵

3. ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА У ЗАКОНИКУ ПРОТЕ МАТЕЈЕ НЕНАДОВИЋА И КАРАЂОРЂЕВОМ КРИМИНАЛНОМ ЗАКОНИКУ

Кривични законик проте Матеје Ненадовића је врло штуро регулисао кривичноправну материју, предвиђајући само поједина кривична дела и казне.²⁶ Иако дела нису именована, међу њима се може препознати и нека врста принудног закључења брака, упркос архаичном и недовољно прецизном изражавању: „*Ко отме девојку силом (као што је где бивало, а особито у каквим бунама када се судови њобркају), тај женик, кум и сивари свати шибу да ирче, а дружи шивајовима да се кажњавају*“ (§ 2). Дела из области етнографије и социјалне историје сведоче да је у ово доба била честа отмица девојака у циљу закључења брака,²⁷ а у прилог заступљености говори и сам садржај Законика, пошто се она нашла међу најосновнијим кривичним делима, попут убиства или крађе. Очигледно је да су у Законнику и даље испреплетани елементи отмице, која се јавља као претходно дело, средство које омогућава извршење другог дела, тј. принудног закључења брака.

Карађорђево Криминално законик из 1807. године,²⁸ наставља традицију регулисања овог типа отмице, мада уноси и извесне новине. Тако су под

²³ Више у Срђан Шаркић, Драгољуб Поповић, Драган Николић, *Историја српског правосуђа (XII-XIX век), књига прва*, Београд, 1997, 33.

²⁴ Авдо Сућеска, *Неке особености кривичног права у југословенским земљама за време Турака*, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, 1974, 248.

²⁵ А. Сућеска, 248.

²⁶ Текст Законика видети у Тома Живановић, *Законски извори кривичног права Србије и историјски развој његов и њеног кривичног правосуђа од 1804. до 1865. године*, Београд, 1967, 7. и надаље.

²⁷ Више у Вук Стефановић Караџић, *Српски рјечник, истаумачен немачкијем и латинскијем ријечима, четврто државно издање*, Београд, 1935, 492 и Манојло В. Смиљанић, *Отмице, добељице и шрадови кувовине девојака у српског народа*, сепарат, Гласник СКА LXIV, 1901, 178-179.

²⁸ Коришћен текст Законика из Т. Живановић, 11. и надаље.

4. ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА У КАЗНИТЕЛНОМ ЗАКОНИКУ ЗА КЊАЖЕСТВО СРБИЈУ ИЗ 1860. ГОДИНЕ

Казнителни законик за Књажество Србију, који је уз бројне измене важио све до 1930. године, у великој мери је представљао дисконтинуитет у односу на раније право, а како је усвојио многа за оно доба прогресивна решења, његово доношење се с правом може сматрати преломним моментом у развоју кривичног права Србије.³² Када је принудно закључење брака у питању, Законик нема тако револуционарни значај, већ мање-више прати исту развојну линију. Отуда оно и даље не постоји као самостална инкриминација, већ је „помешано“ са елементима отмице: „*Ко женску њреваром или силом одведе, било да је њринуди да се са њом венча или да у блудном сношенију са њом живи било да је другом на њу целу ѡреда ...*“ (§ 188). Оно што привлачи пажњу јесте увођење у криминалну зону и отмице ради принудног оснивања ванбрачне заједнице, што раније није био случај. Такође, иновирани је и начин извршења дела, додавањем преваре. За ово дело била је прописана робија у трајању до десет година, што упућује на закључак да је по ондашњој трипартитној подели кривичних дела отмица ради принудног закључења брака спадала у најтежа дела, тј. у злочинства.³³ Говорећи о класификацији, требало би поменути и да Законик, попут модерних, у посебном делу садржи систематику према заштитном објекту, те се ово дело нашло у групи усмереној против личне слободе.

У извесном смислу, нарушавање слободе одлучивања у домену заснивања брачне заједнице може се препознати и у инкриминацији предвиђеној у параграфу који непосредно следи. Иако се њиме не нарушава слобода одлучивања женског лица по питању ступања у брак, њиме се нарушава право родитеља или татора да дају или не дају сагласност, када је женско лице у годинама које по закону не дозвољавају слободно одлучивање о заснивању брака: „*Ко неудајћу женску која јошћи није ѡејинаестћу жодину наврщила са њеним саизволенијем, но без знања и одобрења њени родићелја или ѡућора, одведе у намери да се он сам са њом венча или да у блудном сношенију с њом живи, или да је другом на ѡу целу ѡреда, да се казни зајвором*“ (§ 189). Очигледно је да се ради о лакшем облику дела, пошто је по законској номенклатури оно у групи преступа.³⁴

³² Коришћен текст Законика из Драган Николић, *Кривични законик Кнежевине Србије*, Ниш, 1991. године, стр. 195.

³³ Категорији злочинстава су припадала она дела за која је била прописана смртна казна, робија или заточење. Видети § 1 Казнителног законика.

³⁴ У преступе су сврставана дела уколико је за њих прописана казна затвора дужа од месец дана, лишење звања, новачана казна у износу већем од тридесет талира или бој преко тридесет удараца. Видети § 1 Казнителног законика. За односно дело је прописан затвор, који је могао трајати од тридесет дана до пет година (§ 20).

Слично као и у ранијим периодима, и у Казнителном законнику постоји „други колосек“ заштите, остварен кроз инкриминисање поступања надлежних органа. Тако се у глави XII „*О злочинствима и пресјудцима свештеника у смотрењу венчања и у смотрењу вођења пројокола о рођенима, венчанима и умрлима*“ нашло и дело које чини свештеник „*који силом оштећу и неослобођену или великим силама приморану девојку, знајући за њо венча*“, за шта је била прописана казна затвора до пет година (§ 138).

Са друге стране, што се друштвене стварности тиче, од друге половине XIX века се ређе наилази на сведочанства о отмицама девојака ради принудног закључења брака, оне почињу да представљају више изузетак него правило.³⁵

5. ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ ЗА КРАЉЕВИНУ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА ИЗ 1929. ГОДИНЕ

Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца³⁶ у оквиру кривичних дела против личне слободе и сигурности предвиђао је и принудно закључење брака, мада га тако не назива.³⁷ Са друге стране, у правној теорији и судској пракси оно није било безимено, већ је било познато као једно од три дела отмице и то као тзв. брачна или права отмица, поред блудне отмице (§ 278) и брачне девојачке отмице (§ 293).³⁸ Брачна (права) отмица постојала је када учинилац женско лице силом, претњом злочинством или преступом, или преваром одведе, у намери да он или ко други са њим ступи у брак, за шта је била прописана казна затвора (§ 246).³⁹ По тада прихваћеној подели кривичних

³⁵ Више о томе у М. В. Смиљанић, 92.

³⁶ Коришћен текст из *Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца*, Београд, 1929.

³⁷ За већину дела није био дат законски назив (прим. аут.).

³⁸ Тома Живановић, *Основи кривичног права Краљевине Југославије, Посебни део, I књига, св. I*, Београд, 1938, 97.

³⁹ Упоређења ради, блудна отмица се састојала у одвођењу полно непорочног лица применом силе, претње или преваре, у намери да са њим учинилац или ко други у блуду живи, за шта је била прописана робија до пет година. Квалификовани облик је настајао ако пасивни субјект није навршио 14 година, са запређеном казном робије до десет година, а кажњивост је била искључења уколико је учинилац са отетом женском особом ступио у брак. Брачна девојачка отмица постојала је када се одведе девојка испод 18 година са њеним пристанком, али без одобрења родитеља или онога коме припада право да се о њој стара, у намери да учинилац или ко други са њом ступи у брак. За ово дело била је прописана казна затвора до три године, под условом да радња није прешла у неко теже дело. Јасно је да поменута намера није морала да буде и реализована да би дело постојало, али уколико је заиста и дошло до закључења брака, гоњење учиниоца се могло предузети само ако је брак поништен.

дела, брачна отмица је спадала у преступе, као уосталом и сва друга дела за која је био прописан строги затвор, затвор или новчана казна (§ 15).

Радња овог дела дефинисана је као одвођење, што су поједини аутори тумачили као „*стйварно ѓрекидање дойџадањеџ односа зависности извесне женске, ѓрема њеним родитџељима, шушџору или мужу или, у одсусџиву шџа-квоџ односа (на ѓр. ѓунолейџна удова), односа зашџишџије, шџиме шџиџо је њено месџо бављења ѓромењено*“.⁴⁰ Како премештање пасивног субјекта „са места бављења“ може бити остварено у различитим размерама, у теорији су давана различита тумачења – да оно не постоји када учинилац спречи родитеље да уђу у просторију у којима се женско лице налази или када издејствује да женско лице само пређе из собе у собу у истој кући, док се, са друге стране, не тражи да је промењено село или град у коме женска особа живи;⁴¹ да оно настаје када жртва губи (макар и привремено) везе са блиским лицима и средином у којој се налазила, падајући истовремено под фактичку зависност од учиниоца;⁴² односно да подразумева да жена „*није моџла собом, ѓо својој вољи расџолаџаџи*“.⁴³

Дело карактерише и специфичан начин извршења – употреба силе, претња злочинством или преступом, или коришћење преваре. У правној теорији онога доба могу се наћи критике везане за сужавање опсега претње, свођењем на стављање у изглед извршења неког кривичног дела, чиме је законодавац потпуно занемарио чињеницу да и претње неким другим злом могу бити довољно озбиљне и опасне.⁴⁴

Предмет спора ондашњих теоретичара представљало је и питање ко може бити учинилац брачне отмице. По једном схватању, то може бити било које лице;⁴⁵ по другом, ако је учинилац дела мушкарац, потребно је да он буде нежењен или удовац, што не важи за припаднике мухамеданске вере, којима шеријат даје право на брак са више жена.⁴⁶ Не може остати непримењено да претходни став има смисла само ако учинилац силом, претњом злочином или преступом, или преваром одводи жену како би он сам (а не неко други) са њом закључио брак.

Још је више било неслагања око дефинисања пасивног субјекта, који је одређиван као: било која жена;⁴⁷ жена која није удата или чији брак није за-

⁴⁰ Т. Живановић (1938), 97.

⁴¹ *Idem*.

⁴² Михајло Чубински, *Научни и ѓрактџични коменџар Кривичноџ законика Краљевине Луџославије од 27. јануара 1929. џодине (Посебни део)*, Београд, 1930, 170.

⁴³ Лаза Урошевић, *Судски шџребник, II, Кривични законик са коменџаром*, Београд, 1929, 349.

⁴⁴ Фердо Чулиновић, *Жена у нашем кривичном ѓраву*, Београд, 1934, 90.

⁴⁵ Т. Живановић (1938), 99.

⁴⁶ М. Чубински, 171.

⁴⁷ Т. Живановић (1938), 97. О потпој непорочности исто и у Ф. Чулиновић, 89.

конским путем разведен или поништен, мада може бити и непунолетна, али са навршеним годинама у којима по закону може да се уда,⁴⁸ само пунолетно женско лице,⁴⁹ само женско лице које није у браку и које је полно зрело.⁵⁰

У субјективном смислу за постојање дела био је потребан умишљај, који квалификује намера закључења брака. Намера је морала постојати у време извршења дела, а дело је сматрано свршеним иако она није остварена. Опет, ако је брак заиста и био закључен о томе се водило рачуна код одмеравања казне.

На почетку је речено да је за брачну отмицу била прописана казна затвора. Иако се чини да је тако казна одређена само по врсти, то није тачно, јер је у општем делу било одређено да казна затвора не може бити краћа од седам дана нити дужа од пет година (§ 39).

Поред основног, брачна отмица је имала и квалификовани облик у „*особићо ѿеџким случајевима*“, за што је била запређена казна робије до пет година, што значи да је дело прелазило у вишу категорију и сматрало се злочином.⁵¹ Да би се избегло неуједначеност тумачења, законодавац је изричито навео да се особито тешким сматрају они случајеви када је „*злочиначка воља учиниочева необично јака и ружна, као и када дело, због особиићих околности под којима је учињено или због његових ѿежких ѿоследица, нарочићо заслужује ѿежу казну*“ (§ 75).⁵²

Кривично гоњење се за брачну отмицу могло предузети само по предлогу. Ако је брак заиста и био закључен, гоњење је било допуштено једино под условом да је брак поништен од стране надлежних духових власти.

У литератури из онога периода могу се наћи и сведочења о судској пракси у вези са отмицом, у којима се констатује да су ипак чешће отмице са пристанком жене, а противно вољи њених родитеља или старатеља.⁵³

6. ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА ПО КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ИЗ 1977. ГОДИНЕ

Принудно закључење брака се у законима донетим после II светског рата први пут среће у Кривичном закону Републике Србије из 1977. године,⁵⁴ уз напомену да није било предвиђено у његовом иницијалном тексту, већ је

⁴⁸ М. Чубински, 171.

⁴⁹ Metod Dolenc, *Tolmač h Kazneskemu zakoniku Kraljevine Jugoslavije*, Ljubljana, 1929, 384.

⁵⁰ Л. Урошевић, 367.

⁵¹ Видети *supra*, под 36.

⁵² У КЗ-у је било само девет инкриминација које су имале и особито тежак случај, а чини се да је избор тих дела био произвољан и непринципијелан. Више у М. Чубински, 170.

⁵³ Ф. Чулиновић, 88.

⁵⁴ *Службени гласник СРС*, бр. 26/77, 28/77 – исцр., 43/77- исцр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 41/89 и 21/90, *Службени гласник РС*, бр. 16/90, 26/91 – Одлука УСЈ 197/87, 75/91 – Одлука

уведено новелама из 1990. године. То не значи да до тада није било правне заштите, пошто је овакво понашање било могуће квалификовати као кривично дело принуде.⁵⁵

Основни облик овог дела састојао се у принуђивању женског лица на закључење брака (чл. 113а). Начин на који је дефинисана радња дела упућује на неколико закључка. Прво, принуђивање, као што је уобичајно, подразумевао је примену силе или претње, при чему сам садржај претње није био одређен. Требало би поменути да се у ондашњој правној теорији могло наћи и мишљење да је принуђивање обухватало и примену обмане,⁵⁶ али оно није било општеприхваћено. Друго, како је употребљен трајни глагол, под исто дело се могла подвести вишекратна активност, без конструисања стицаја. Треће, за постојање дела није било нужно да је принуда заиста и довела до закључења брака, тражило се само да је примењена са циљем да утиче на доношење одлуке везане за склапање брака. Другим речима, инкриминисана је сама радња принуђивања, тако да је дело било свршено њеним предузимањем, независно од тога да ли је она постигла жељене ефекте или не. У случају да је до брака заиста и дошло настало би тзв. материјално довршење дела, значајно за одмеравање казне.

Извршилац је могло бити било које лице, иако је у пракси то најчешће био мушкарац који жели да закључи брак са пасивним субјектом.⁵⁷ Пасивни субјект је искључиво женско лице, према којем се предузимају делатности принудног карактера, а пошто је у квалификованом облику дело постојало ако је жртва малолетна, следи да се код основног облика радило искључиво о пунолетној женској особи.

Субјективни супстрат дела чинио је умишљај, који је код тежег облика требало да обухвати и свест о старости жртве.

За основни облик била је запрећена казна затвора до једне године, а за квалификовани казна затвора од шест месеци до три године. Када се већ помиње законска казнена политика, занимљиво је упоређење са кривичним

УСРС 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02 – исцр., 80/02 – др. закон, 39/03 и 67/03.

⁵⁵ По Кривичном закону из 1951. године (*Службени листи ФНРЈ, бр. 13/195*) принуда је настајала када учинилац силом или озбиљном претњом принуди другог да нешто учини, не учини или трпи, за шта је била прописана новчана казна или затвор до две године (чл. 149). Кривични закон СРС је на исти начин дефинисао принуду, мада је предвиђао строжу казну (затвор до три године), као и квалификовани облик у случају претње убиством или тешком телесном повредом, запрећен затвором од шест месеци до пет година (чл. 62).

⁵⁶ Зорица Кандић-Поповић, *Кривично љраво, Посебни део*, Београд, 1991, 116.

⁵⁷ Љубиша Јовановић, Војислав Ђурђић, Драган Јовашевић, *Кривично љраво, Посебни део, љређе измењено и дољњено издање*, Београд, 2004, 216, Бора Чејовић, Видоје Миладиновић, *Кривично љраво, Посебни део, љресјо измењено и дољњено издање*, Београд, 1999, 251.

делом принуде из чл. 62 Кривичног закона, које наводи на закључак да је принуђивање на закључење брака било само његов привилеговани облик, што је веома упитно. Пре ће бити да је питању неоправдана неусаглашеност, настала недовољно промишљеним мењањем законског текста, која би дошла до изражаја у случају принуђивања мушкарца на закључење брака. Пошто је искључиво жена пасивни субјект дела из чл. 113а, правна квалификација би тада морала бити дело из чл. 62 Кривичног закона. Ако је интенција законодавца била, како се може између редова закључити, појачана заштита жена, она је остала потпуно неостварена, због неусаглашене казнене политике.

7. ПРИНУДНО ЗАКЉУЧЕЊЕ БРАКА У ПОЗИТИВНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Принудно закључење брака је постало саставни део важећег кривичног законодавства 2016. године, услед усаглашавања са Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.⁵⁸ Основни облик овог дела у Кривичном законнику Републике Србије настаје када се употребом силе или претње принуди друго лице да закључи брак, за шта је прописана казна затвора од три месеца до три године (чл. 187а ст. 1).

Сила представља примену физичке, механичке или друге снаге, хипнозе или омамљујућих средстава са циљем да се неко против своје воље доведе у несвесно стање или онеспособи за отпор. Законска формулација омогућава да се под неправо дела подведу и оне ситуације када је она непосредно примењена према пасивном субјекту, али према другом лицу и према стварима, уз претпоставку да се ради о стварима од велике вредности или од посебног значаја за принуђивано лице. Претња се састоји у предочавању неког зла, а њен садржај у оквиру овог дела није детаљније одређен, те може бити у питању било које зло, уз уобичајне захтеве да претња буде могућа, озбиљна, садашња и неотклоњива. Између силе и претње и онога на шта се лице принуђује (у овом случају закључења брака) мора да постоји узрочна веза. Уколико принуда није произвела последицу, тј. оно дешавање на које је била управљена, постојаће покушај овог кривичног дела, који у овом случају није кажњив.

Не може остати непримећено да је овакво решење битно другачије од претходног. Раније је радња била дефинисана трајним глаголом – ко *принуђује*

---

⁵⁸ По Истанбулској конвенцији, принудни брак се састоји у присиљавању одраслог лица или детета да ступи у брак, при чему је посебно постављена обавеза за стране уговорнице да као радњу дела предвиде и намамљивање одраслог лица односно детета на територију стране државе, која не представља државу њиховог боравишта, с циљем да их принуде да ступе у брак (чл. 37).

другог, док је за позитивноправно одређење искоришћен свршени глалол – ко *њринуди* другог, из чега следи да раније за постојање дела није било потребно да је дошло до закључења брака, већ само да је примењена сила или претња у поменутом циљу. За разлику од тога, постојеће решење сугерише да је дело свршено тек ако је дошло до закључења брака, што значи да је заштита која се раније пружала била шири, јер се сматрало да је пасивни субјект у довољној мери угрожен већ у фази покушаја.

Из законског описа следи да учинилац дела може бити било које лице. Тако се у овој улози се може појавити лице које ће са принуђеним закључити брак, али и било ко други, рецимо неки од сродника будућих супружника, што се вероватно често дешава код бракова које на овакав начин закључују малолетници. Ни пасивни субјект није одређен неким посебним својством, како је законодавац искористио неутралну формулацију „*друго лице*“. Овде би требало направити паралелу са делом из ранијег законодавства које је, због формулације „*њринудивање женског лица*“ диктирало да се као пасивни субјект појављује само жена, те је у овом домену правна заштита потпунија. Заправо, могло би се рећи да је прихваћеним решењем учињен радикалан раскид са традиционалним поимањем принудног закључења брака као појаве која погађа искључиво жене.⁵⁹

Поред наведених, елемент бића анализираниог дела представља и умишљај учиница. С обзиром на то да учинилац има одређени циљ због којег примењује принуду, јасно је да субјективни супстрат ове инкриминације представља само директни умишљај.

Принудно закључење брака има и привилеговани облик, који настаје када учинилац друго лице одведе у иностранство ради закључења принудног брака, или када га у истом циљу наведе да оде у иностранство. Навођење треба тумачити на уобичајан начин, као сваку делатност подобну да код другог створи или учврсти одлуку, овде да оде у иностранство. Фактички се навођење може остварити на различите начине, и то не нужно применом принуде, већ и другим методама – убеђивањем, представљањем или нуђењем какве користи, довођењем у заблуду, одржавањем у заблуди и слично. Одвођење означава прелазак у иностранство, тј. у другу државу у којој пасивни субјект нема пребивалиште или боравиште. То значи да, ако би се десило да је неко лице одведено из свог места у неко друго место на територији Србије ради закључења принудног брака, ово дело не би постојало. Штавише, такво поступање било би потпуно изван криминалне зоне, осим ако је одвођење извршено применом принуде, када би се могло квалификовати као отмица.

⁵⁹ О мушкарцима-жртвама принудног закључења брака више у Душица Миладиновић-Стефановић, *Криминолошки аспекти њринудног брака*, зборник Усклађивање права Србије са правом ЕУ (ур. Саша Кнежевић), Ниш, 2018, 85 и надаље.

Привилеговани облик је свршен самим предузимањем наведених радњи, тј. иако није дошло до закључења принудног брака. Отуда су у праву малобројни теоретичари који су се бавили овим проблемом у домаћој теорији, да је лакшим обликом инкриминисано само припремање принудног закључења брака.⁶⁰

8. ЗАКЉУЧАК ИЛИ МОГУЋИ ПРАВЦИ ДАЉЕГ РАЗВОЈА

Претходно излагање је показало да кривичноправна заштита од принудног закључења брака има веома дугу традицију у српском праву, која сеже чак до периода средњег века. Она је најпре остваривана кроз „хибридно“ дело, са елементима отмице и принудног закључења брака, што је представљало одговор на обичајну праксу која се веома дуго задржала, да би тек у другој половини XX века била оформљена посебна, самостална инкриминација. Основни печат принудног закључења брака као кривичног дела оставља чињеница да је, у свом дуготрајном постојању, оно било предвиђено искључиво као механизам за заштиту жена, да би тек од 2016. године, због неутрално одређених субјеката, било омогућено да се њиме заштите и мушкарци од недозвољених притисака у овом домену.

С обзиром на то како је нормативно постављено у позитивном праву, принудно закључење брака оставља изванредан простор за интервенције *de lege ferenda*, а будуће измене би могле да се крећу у више праваца. У ранијем излагању је поменуто да важеће решење не омогућава кажњавање за покушај, на чему Истанбулска конвенција инсистира (чл. 41 ст. 2), што се може остварити или повећањем прописане казне, тј. подизањем посебног максимума са три на пет година, или постављањем посебне одредбе о кажњивости покушаја. Међутим, прихватање било којег од наведених решења, могло би да наиђе на извесне критике, посебно у поређењу са принудним заснивањем ванбрачне заједнице. Пошто би принудно заснивање ванбрачне заједнице морало да се третира као кривично дело принуде из чл. 135, њен покушај не би био кажњив, за разлику од покушаја принудног закључења брака. То може бити спорно због изједначености брака и ванбрачне заједнице по Уставу,⁶¹ али и из криминално-политичких разлога, јер је општепознато да се у пракси, посебно код појединих мањинских заједница, веома често јављају случајеви принуде усмерене на успостављање неформалне заједнице живота, а не на формално склапање брака. У том смислу, епилог критике могао би бити и

---

⁶⁰ Зоран Стојановић, *Коментар Кривичног законика, шессто измењено и доуњено издање*, Београд, 2017, 606.

⁶¹ Видети чл. 62 Устава РС, *Службени гласник РС*, бр. 98/06.

стварање новог дела, у чијем окриљу би се нашло и принудно заснивање ванбрачне заједнице.

Једна од могућих интервенција могла би се односити и на то да се дело уместо садашње последичне форме, преведе у делатносну, о чему је раније већ било речи.

Надаље, могло би се размишљати и у правцу увођења квалификованог облика, који би постојао ако жртва малолетно лице. Чињеница је да сама Конвенција то не тражи, али се поменута допуна не би могла сматрати неоправданом, пошто је у складу са савременим интенцијама посебне заштите малолетних лица у кривичном праву, али и због тежине и далекосежности последица које ово дело оставља на живот малолетних лица.⁶²

У ширем смислу, потпунија заштита жртава принудног закључења брака требало би да буде остварена и извесним изменама које се не односе на само дело из чл. 187а, већ на трговину људима из чл. 388. Директива 2011/36/ЕУ захтева да се као један од облика експлоатације у оквиру трговине људима изричито предвиди и принудно закључење брака,⁶³ што важећим Кривичним закоником није обухваћено. Иако тренутно питање усаглашености домаћег законодавства са наведеном Директивом није актуелно, због чињенице да Србија још увек није чланица Европске уније, оно ће у будућности у очекиваном процесу приступања сигурно доћи на дневни ред.

На будући развој инкриминације могле би да утичу и одређене промене у грађанском праву, прецизније потенцијално увођење истополних заједница или регистрованог партнерства. Права која их садрже, на пример аустријско, имају и редефинисано принудно закључење брака.⁶⁴ Чини се да је, за сада, овај правац измена најмање изваншан. Иако је Акционим планом за примену стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године⁶⁵ предвиђено доношење закона о регистрованим истополним заједницама до октобра 2019. године, то се није десило. Томе треба додати да ни Преднацрт Грађанског законика⁶⁶ не предвиђа овај тип заједнице, јер је радна група стала на становиште да би то било противуствано.

⁶² Више у Д. Миладиновић-Стефановић, 91 и надаље.

⁶³ Видети чл. 11, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>, приступ 14.08.2019. године.

⁶⁴ Чл. 106а Казненог законика Аустрије, *Strafgesetzbuch*, https://www.legislationline.org/download/id/8407/file/Austria_CC_1974_am2019_de.pdf, приступ 14.08.2019. године.

⁶⁵ *Службени гласник РС*, бр. 107/14.

⁶⁶ Чл. 2214 Преднацрта грађанског законика, <https://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf>, приступ 14.08.2019. године.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Вулетић Александра, *Брак у Кнежевини Србији*, Београд, 2008.
- Dolenc Metod, *Tolmač h Kaznesketu zakoniku Kraljevine Jugoslavije*, Ljubljana, 1929.
- Живановић Тома, *Законски извори кривичног права Србије и историјски развој његов и њеног кривичног правосуђа од 1804. до 1865. године*, Београд, 1967.
- Живановић Тома, *Основи кривичног права Краљевине Југославије, Посебни део, I књига, св. I*, Београд, 1938.
- Законоправило или Номоканон Светиога Саве: Иловички препис из 1262. године* (приредио и прилоге написао М. М. Петровић), Горњи Милановац, 1991.
- Јовановић Љубиша, Ђурђић Војислав, Јовашевић Драган, *Кривично право, Посебни део, треће измењено и допуњено издање*, Београд, 2004.
- Кандић-Поповић Зорица, *Кривично право, Посебни део*, Београд, 1991.
- Кривични законик за Краљевину Срба, Хрватца и Словенаца*, Београд, 1929.
- Марковић Биљана, *Кривично дело ошмице девојака и жена у законодавству цара Стефана Душана*, Историјски часопис, књ. LVI/2008, 241-260.
- Миладиновић-Стефановић Душица, *Криминолошки аспекти принудног брака*, зборник Усклађивање права Србије са правом ЕУ (ур. Саша Кнежевић), Ниш, 2018, 77-96.
- Милаш Никодим, *Правила православне цркве с тумачењима*, Београд-Шибеник, 2004.
- Николић Драган, *Древно руско словенско право*, Београд, 2000.
- Николић Драган, *Кривични законик Кнежевине Србије*, Ниш, 1991.
- Новаковић Стојан, *Законик Стефана Душана цара српског*, Београд, 2004.
- Новаковић Стојан, *Мајице Власћара Синђагмај*, Београд, 1907.
- Синђагма Мајице Власћара, Извори српског права* (превод Т. Суботин-Голубовић), Београд, 2013.
- Смиљанић В. Манојло, *Ошмице, добежлице и трагови кушовине девојака у српског народа*, сепарат, Глас СКА LXIV, 1901, 171-244.
- Соловјев Александар, *Историја словенских права & Законодавство Стефана Душана цара Срба и Грка*, Београд, 1998.
- Стефановић Караџић Вук, *Српски рјечник, исјумачен њемачкијем и латинскијем рјечима, четврто државно издање*, Београд, 1935.
- Стојановић Зоран, *Коментар Кривичног законика, шесто измењено и допуњено издање*, Београд, 2017.
- Сућеска Авдо, *Неке особености кривичног права у југословенским земљама за време Турака*, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, 1974, 243-253.
- Тарановски Теодор, *Историја српског права у немањихкој држави*, Београд, 2002.
- Урошевић Лаза, *Судски пребник, II, Кривични законик са коментаром*, Београд, 1929.
- Фостиков Александра, *Жена – између врлине и греха*, зборник Приватни живот у српским земљама средњег века (прир. Смиља Марјановић-Душанић, Даница Поповић), Београд, 2004.

- Чејовић Бора, Миладиновић Видоје, *Кривично њраво, Посебни део, шестѡ из-мењено и допњњено издање*, Београд, 1999.
- Чубински Михајло, *Научни и ѡраќијични коменѡјар Кривичног законика Краљевине Југославије од 27. јануара 1929. године (Посебни део)*, Београд, 1930.
- Чулиновић Фердо, *Жена у нашем кривичном ѡраву*, Београд, 1934.
- Шаркић Срђан, *Средњевековно српско ѡраво*, Нови Сад, 1996.
- Шаркић Срђан, Поповић Драгољуб, Николић Драган, *Истѡрија српског ѡравосуђа (XII-XIX век), књига ѡрва*, Београд, 1997.

Прописи

- Акциони план за примену стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године, *Службени гласник РС*, бр. 107/14
- Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings and Protecting its victims, and Replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>, приступ 14.08.2019. године
- Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/13
- Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 7/71.
- Закон о ратификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 7/71.
- Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 11/81.
- Конвенција УН о пристању на брак, минималним годинама за закључење брака и регистрацији брака од 7. новембра 1962. године, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/convention.pdf>, приступ 14.08.2019. године
- Кривични законик РС, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05-испр., 107/05-испр., 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19
- Кривични закон ФНРЈ, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 13/19
- Кривични закон СРС, *Службени гласник СРС*, бр. 26/77, 28/77 – испр., 43/77- испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 41/89 и 21/90, *Службени гласник РС*, бр. 16/90, 26/91 – Одлука УСЈ 197/87, 75/91 – Одлука УСРС 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02 – испр., 80/02 – др. закон, 39/03 и 67/03
- Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/05, 72/11 – др. закон, 6/15.
- Strafgesetzbuch, https://www.legislationline.org/download/id/8407/file/Austria_CC_1974_am2019_de.pdf, приступ 14.08.2019. године
- Универзална декларација о људским правима, https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf, приступ 14.08.2019. године
- Устав РС, *Службени гласник РС*, бр. 98/06

*Dušica D. Miladinović Stefanović, Ph.D., Associate Professor
University of Niš
Faculty of Law Niš
dusica@prafak.ni.ac.rs*

Forced Marriage in Serbian Legislation – between Legal Tradition and New Legal Challenges –⁶⁷

Abstract: *The right to freely decide on the conclusion or dissolution of marriage traditionally falls into the corpus of human and civil rights which are guaranteed both at the international and the national level. In Serbian legislation, the implications of being deprived of this right, particularly as a result of coercion or duress, are two-fold: in the sphere of civil law, it is one of the legal grounds for voidability of marriage (Art. 38 of the Family Act) while, in the field of criminal law, it is qualified as a special criminal offence of forced marriage (Art. 187a of the Criminal Code). The initial text of the Criminal Code did not contain the incrimination of forced marriage, it was introduced by novelties in 2016, during the process of harmonising domestic legislation with the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (the Istanbul Convention), which was signed and ratified by the Republic of Serbia. Thus, Serbia assumed an obligation to adjust and enhance its system for the protection of victims of violence. The author in this paper seeks to examine the criminal protection from forced marriage in its historical vertical, analyzing earlier criminal-law responses to this phenomenon, critically considering the capacities of positive law, but also dealing with possible directions for its further development.*

Keywords: *forced marriage, Serbian criminal legislation.*

Датум пријема рада: 15.12.2019.

---

⁶⁷ This paper has been presented at the International Scientific Conference Legal Tradition and New Legal Challenges, held on October 3rd and 4th, 2019, at the University of Novi Sad Faculty of Law.